

Barbara SORYCHTA-WOJSCZYK

Politechnika Śląska

Wydział Organizacji i Zarządzania

Instytut Zarządzania i Administracji

UWARUNKOWANIA WYKORZYSTANIA BUDŻETU OBYWATELSKIEGO W ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W POLSCE

Streszczenie. Jedną z najpopularniejszych inicjatyw w naszym kraju w 2013 roku, charakteryzującą polską politykę samorządową, był budżet obywatelski, zwany też partycypacyjnym. Coraz więcej miast w Polsce go wprowadza, dzięki czemu mieszkańcy zyskują możliwość bezpośredniego decydowania o tym, na co ma zostać przeznaczona część środków z miejskiego budżetu. W artykule podjęto próbę przedstawienia stanu rozwoju budżetów obywatelskich na świecie i w Polsce, omówiono proces ich wdrażania.

CONDITIONS OF USE OF CIVIC BUDGET IN PUBLIC ADMINISTRATION IN POLAND

Summary. One of the most popular initiatives in our country in the year 2013 is a Polish citizen budget, also called participatory, which is characterized by the policy of a local government. More and more cities in Poland implement this solution, allowing residents to decide directly about the of the part of public expenses of the municipal budget. The author presents the state of civic budgets in Poland and other countries. The process of civic budgets implementation.

1. Wprowadzenie

Jeśli szukać kluczowych wyrażen opisujących polską politykę samorządową w 2013 roku, to bez wątpienia jednym z nich jest budżet obywatelski, zwany też partycypacyjnym. Zdobył on status jednej z najpopularniejszych w naszym kraju inicjatyw, mających na celu włączanie mieszkańców w proces zarządzania miastami. Hasło tyleż popularne, co wieloznaczne

i w wielu przypadkach niezrozumiały. Moda na budżet partycypacyjny zaskoczyła samorządowców, aktywistów i naukowców. Coraz więcej miast w Polsce wprowadza u siebie budżet obywatelski, dzięki czemu mieszkańcy zyskują możliwość bezpośredniego decydowania o tym, na co ma zostać przeznaczona część środków z miejskiego budżetu. Budżet obywatelski to sposób na aktywizację mieszkańców, jak również na efektywne wydawanie wspólnych pieniędzy, gdyż mieszkańcy sami wskazują, które wydatki są ich zdaniem najbardziej potrzebne. W artykule podjęto próbę przedstawienia stanu rozwoju budżetów obywatelskich na świecie i w Polsce, omówiono proces ich wdrażania.

2. Omówienie pojęcia budżetu partycypacyjnego

Budżet partycypacyjny, w Polsce często nazywany również obywatelskim, to proces decyzyjny, w którym mieszkańcy współtworzą budżet danego miasta, współdecydując o dystrybucji określonej puli środków publicznych. Decyzje mogą być podejmowane bezpośrednio przez mieszkańców bądź za pośrednictwem organizacji społecznych. Aby proces tworzenia budżetu miasta można było uznać za partycypacyjny, musi spełniać następujące warunki:

- po pierwsze, jego integralną częścią jest publiczna dyskusja nad sprawami finansowymi i budżetowymi miasta pomiędzy mieszkańcami, którzy na przynajmniej jednym z etapów inicjatywy spotykają się i deliberyują na specjalnie do tego celu powołanych zebraniach czy forach,
- po drugie, dyskusja w ramach budżetu partycypacyjnego dotyczy jasno określonych, ograniczonych środków finansowych,
- po trzecie, budżet partycypacyjny nie jest ograniczony do poziomu dzielnicy, osiedla lub instytucji, a dotyczy poziomu całego miasta,
- po czwarte, jego wyniki są wiążące; propozycje inwestycyjne wybrane przez mieszkańców są realizowane. Mieszkańcy otrzymują informację zwrotną dotyczącą zarówno projektów wybranych w ramach dyskusji, jak i tych, które zostały odrzucone. Proces wdrażania inwestycji wynikających z budżetu partycypacyjnego jest monitorowany,
- po piąte, budżet partycypacyjny nie jest procesem jednorazowym, ale długofalowym – jest organizowany rokrocznie przez lata.

3. Rozwój budżetu partycypacyjnego na świecie

W publikacjach poświęconych budżetowi partycypacyjnemu wyróżnia się następujące fazy jego rozwoju:

- **1989-1997:** „narodziny” w Porto Alegre i wprowadzenie do użytku w niektórych miastach Ameryki Południowej, takich jak Santo Andre (Brazylia) i Montevideo (Urugwaj).
- **1997-2000:** rozprzestrzenienie systemu w Brazylii, gdzie w zróżnicowanym kształcie przyjęty został w ponad 130 gminach.
- **2000-obecnie:** dalsza ekspansja i rozwój indywidualnych rozwiązań w krajach Ameryki Łacińskiej i Europy. W Europie budżet partycypacyjny wprowadzany jest w gminach w Hiszpanii, Belgii, Włoszech, Niemczech, Francji, Portugalii, Danii, Szwajcarii, Holandii i Wielkiej Brytanii. Udane próby wprowadzenia modelu podejmują też miasta afrykańskie (m.in. w Kamerunie) i azjatyckie (m.in. na Sri Lance).

4. Budżet partycypacyjny w Polsce

4.1. Budżet partycypacyjny a polskie prawo

Polskie prawo nie zna pojęcia „budżet obywatelski”, mimo że praktyka zyskała poparcie Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, a sam termin znalazł się w leksykonie budżetowym Sejmu RP. Nie istnieje żaden standard określający, czym powinien być budżet obywatelski. Dziś podstawą prawną, na której opierają się samorządy, wprowadzając budżet obywatelski, jest instytucja konsultacji z mieszkańcami gminy, zgodnie z art. 5a Ustawy o samorządzie gminnym. Budżet obywatelski w Polsce jest więc organizowany na nieformalnych zasadach jako konsultacje społeczne, których wyniki władze lokalne zobowiązują się respektować jedynie na mocy „dżentelmeńskiej umowy”. Konstrukcja taka implikuje dwa podstawowe wnioski:

- ustalenia podjęte (zasugerowane) przez mieszkańców co do przeznaczenia środków budżetowych nie mają żadnej mocy prawnie wiążącej organ gminy, ponieważ zgodnie z ugruntowanym w doktrynie i orzecznictwie poglądem istotą konsultacji gminnych jest ich niewiążący charakter,
- uzasadnione wątpliwości wzbudza zagadnienie decydowania przez radę gminy – bez wyraźnego upoważnienia ustawowego – o rozpoczęciu konsultacji w sprawie określenia przez mieszkańców proponowanego kształtu części projektowanego budżetu.

4.2. Budżet partycypacyjny w liczbach

Jeszcze kilkanaście lat temu budżet partycypacyjny otaczała aura dalekiej południowo-amerykańskiej utopii. Po raz pierwszy zetknął się z polską rzeczywistością w Płocku, gdzie w latach 2003-2005 Urząd Miasta, PKN Orlen i Organizacja Narodów Zjednoczonych stworzyły tzw. fundusz grantowy, w ramach którego lokalne organizacje pozarządowe ubiegały się o dofinansowanie dla swoich projektów. W 2011 roku w Sopocie pojawił się jako „budżet obywatelski”, jak od tej pory zwykło się w Polsce nazywać budżet partycypacyjny. Obecnie wprowadzany jest w wielu miastach na poziomie budżetu gminy, m.in. w Poznaniu, Łodzi, Tamowie, Wrocławiu, Elblągu, Gdańsku czy Wodzisławiu Śląskim. Łączna kwota budżetów obywatelskich, jakie zostały wyodrębnione w 2013 roku według danych dla 62 miast, wynosi ponad 150 milionów złotych. Najwyższe budżety obywatelskie wyodrębniono w następujących miastach: Łódź – 20 mln, Białystok – 10 mln, Poznań – 10 mln, Toruń – 6,4 mln, Zielona Góra – 6 mln. Największy udział budżetu obywatelskiego w stosunku do wykonanego w roku poprzednim budżetu zaobserwowano w gminie Kęty, gdzie budżet obywatelski wyniósł 3,96% wykonanego budżetu (dla porównania w Sopocie – 1,35%).

Jednak w większości miast udział budżetu obywatelskiego w stosunku do wykonanego budżetu za 2012 rok nie przekraczał 1%, z czego w ponad 30 był mniejszy niż 0,5% budżetu. Warto zauważyć, że decyzja o przeznaczeniu na budżet obywatelski większej kwoty z jednej strony może stanowić wyraz zaufania do mieszkańców, z drugiej – wymaga, aby budżet obywatelski był szczególnie dobrze zaplanowany, mieszkańcy należycie poinformowani, cały proces przejrzysty i obliczony na wiele lat, z możliwością korygowania przyjętych założeń.

5. Modele budżetu partycypacyjnego

Jest wiele różnych modeli uczestnictwa obywateli w tworzeniu budżetu. Jedne stosowane są już od lat, a inne dopiero wprowadzane w niektórych miastach i gminach. Można wyróżnić trzy pary modeli budżetu partycypacyjnego, są to:

- Europejska wersja modelu Porto Alegre/Uczestnictwo zorganizowanych grup interesów.
- Fundusz społeczności lokalnej na poziomach lokalnym i miejskim/Negocjacje publiczno-prywatne.
- Partycypacja sąsiedzka/Konsultowanie finansów publicznych.

Europejska wersja modelu Porto Alegre – ten model został po raz pierwszy zastosowany w Brazylii i na jego przykładzie kształtowany był budżet w hiszpańskim mieście

Cordoba (320 000 mieszkańców). Dlatego to rozwiązanie uznawane jest za europejską wersję modelu Porto Alegre, która funkcjonuje od 2001 roku. Model ten ma następujące cechy charakterystyczne: jest skierowany do mieszkańców, koncentruje się głównie na konkretnych inwestycjach i projektach, mieszkańcy mają realną władzę (władze lokalne podporządkowują się decyzjom obywateli i stosują proponowane przez nich rozwiązania). **Uczestnictwo zorganizowanych grup interesów** – ten model najczęściej rozwija się w miastach, w których pytanie społeczeństwa o głos przy tworzeniu polityk lokalnych jest tradycją. Model ten ma następujące, charakterystyczne cechy: jest skierowany do zorganizowanych grup mieszkańców (stowarzyszeń, organizacji pozarządowych, związków zawodowych), celem jest sformułowanie ogólnych wytycznych dla polityk lokalnych, np. mieszkalnictwa, edukacji, ochrony środowiska lub transportu, a proces postępowania przypomina konsultacje społeczne (mniej restrykcyjne zasady postępowania z propozycjami mieszkańców niż w modelu Porto Alegre). Zaletą obu rozwiązań jest fakt stworzenia przestrzeni dla publicznej debaty oraz to, że mieszkańcy mają wiele możliwości dyskusji (w trakcie dużych publicznych zgromadzeń, w grupach sąsiedzkich, komitetach lub na spotkaniach przedstawicieli grup sąsiedzkich), co pozwala na zaprezentowanie różnych punktów widzenia.

Fundusz społeczności lokalnej na poziomach lokalnym i miejskim oraz negocjacje publiczno-prywatne – te modele stosowane są w Płocku (negocjacje publiczno-prywatne) i w Bradford w Wielkiej Brytanii (fundusz społeczności lokalnej). Cechami charakterystycznymi tych modeli jest to, że skierowane są do zorganizowanych grup (stowarzyszenia sąsiedzkie, lokalne organizacje pozarządowe), istnieje specjalny fundusz przeznaczony na publiczne inwestycje oraz projekty (społeczne, kulturalne itp.), względna niezależność miejskiego budżetu, a o przeznaczeniu środków na wybrany cel decyduje komitet, komisja lub zebranie delegatów. Różnią się tym, że negocjacje publiczno-prywatne zakładają szerokie zaangażowanie biznesu. Rola mieszkańców staje się drugorzędna. W istocie nie dysponują oni budżetem pochodzącym z płaconych przez nich podatków, ale darowanym przez prywatne przedsiębiorstwo. Rozwiązanie to daje inwestorom wpływ proporcjonalny do ich wkładu finansowego. Fundusz społeczności lokalnej całkowicie wyklucza zaangażowanie biznesu, oddaje natomiast do dyspozycji mieszkańców część bieżących programów gminnych, np. dotyczących remontów infrastruktury transportowej. Model ten tworzy korzystne warunki do ograniczenia skutków rozwarstwienia społecznego.

Partycypacja sąsiedzka oraz konsultowanie finansów publicznych – oba te modele mają przede wszystkim konsultacyjny charakter. Propozycje mieszkańców, które przekazywane są bezpośrednio organom administracji samorządowej, są uwzględniane w znacznie bardziej uznaniowy sposób niż w pozostałych modelach. Programy lokalne są tylko częściowo dostosowywane do wyrażonych w tym procesie oczekiwań mieszkańców, a sam

proces jest mało elastyczny i nie jest zmieniany zgodnie z wolą obywateli tak często, jak np. w przypadku modelu Porto Alegre. O znacznych ograniczeniach wpływu obywateli na podejmowane decyzje w tych modelach świadczy np. to, że nie występuje w nich otwarte głosowanie, w którym mieszkańcy mogliby w bezpośredni sposób manifestować swoje preferencje, a ich rola w całym procesie jest jedynie konsultacyjna. Ograniczony jest udział lokalnych stowarzyszeń. Modele te nie korzystają z żadnych kryteriów, według których dystrybuowane są środki ani też ich podstawowym celem nie jest rozwiązywanie palących kwestii społecznych. Udział obywateli ogranicza się do możliwości uczestnictwa w otwartych zebraniach rady miasta, która jest ogłaszana w lokalnych mediach i drogą korespondencyjną. Stosowane są również indywidualne zaproszenia do udziału w spotkaniu w sprawie budżetu partycypacyjnego, przesyłane osobom losowo wybranym z listy wyborców. Model „Konsultowanie finansów publicznych” na dużą skalę stosowany jest w Niemczech.

6. Proces wdrażania budżetu partycypacyjnego

Proces wprowadzenia budżetu partycypacyjnego opracowany został na podstawie analizy harmonogramów i procesu przeprowadzania oraz wdrażania budżetów obywatelskich w wybranych miastach w Polsce (w szczególności Sopotu), zakłada ona realizację następujących kroków:

1. Podjęcie decyzji o wprowadzeniu budżetu obywatelskiego.
2. Debata publiczna na temat idei i założeń budżetu obywatelskiego.
3. Wybór przez władze oraz społeczność lokalną modelu.
4. Przygotowanie planu pracy (uchwalenia) budżetu obywatelskiego.
5. Przeprowadzenie spotkań/warsztatów dotyczących budżetu.
6. Wybór przez mieszkańców najważniejszych inwestycji/priorytetów.
7. Uchwalenie budżetu obywatelskiego.
8. Realizacja budżetu obywatelskiego.
9. Ewaluacja projektu.

Od czego zacząć, jeżeli chcemy wprowadzić budżet obywatelski? Najprościej od spotkania z radnymi, prezydentem i mieszkańcami, na którym przedstawiona zostanie idea budżetu obywatelskiego. Następnie powinna odbyć się dyskusja, czy i jak mógłby on działać w gminie. Na początek trzeba ustalić, w jaki sposób zostaną opracowane zasady działania budżetu obywatelskiego w danej miejscowości. W tworzeniu zasad funkcjonowania budżetu obywatelskiego powinni brać udział radni i urzędnicy, ale również mieszkańcy. Opracowywanie zasad budżetu obywatelskiego może odbywać się także w formule komisji dialogu społecznego, w której do udziału zaprasza się organizacje pozarządowe lub przez

otwarte spotkania mieszkańców, którzy dyskutują, jak powinien działać budżet obywatelski w ich miejscowości. Podstawową kwestią jest określenie kwoty do rozdysponowania przez mieszkańców w danym roku. Powinna być ona jasno ustalona. W teorii mieszkańcy mogą decydować o całym budżecie gminy, jednak w praktyce najistotniejsze są nowe inwestycje i projekty społeczne. Kolejną sprawą do ustalenia jest to, komu przysługuje prawo składania propozycji projektów do zrealizowania w ramach budżetu obywatelskiego. Formularz do zgłaszania projektów w ramach budżetu obywatelskiego powinien być na tyle szczegółowy, by mieszkańcy otrzymali dokładne informacje dotyczące tego, o co chodzi w danym projekcie i dlaczego jest on potrzebny. Opis projektu powinien zawierać szacunkowy kosztorys, a także informację o tym, jakie mogą być coroczne koszty utrzymania projektu po zakończeniu jego realizacji. Kiedy już zostaną zgłoszone wszystkie projekty, warto omówić je na forum mieszkańców. Chodzi o to, aby głosować w sposób świadomy, rozumiejąc skutki realizacji danych projektów, ale też o to, by tworzyć okazję do przekonywania się nawzajem, które projekty warto poprzeć, a które lepiej odrzucić. Etap deliberacji, czyli rozważania, jest kluczowy dla zapewnienia trafnego i przemyślanego wyboru projektów, co jest przecież jednym z podstawowych celów budżetu obywatelskiego. Wszyscy mieszkańcy gminy mogą wziąć udział w głosowaniu na najlepsze projekty. Frekwencja na poziomie 10% jest już uznawana za wysoką. Skutecznym sposobem na poinformowanie mieszkańców jest rozesłanie zaadresowanych listów z zaproszeniem do udziału w budżecie obywatelskim wszystkim gospodarstwom domowym lub wręcz imiennie, wszystkim uprawnionym do głosowania. Przydatne jest także utworzenie specjalnej strony internetowej oraz zorganizowanie kampanii plakatowej lub innego rodzaju promocji. Karta do głosowania powinna być przejrzysta, a tekst napisany dużą i wyraźną czcionką, którą bez problemu odczytają starsze osoby. Obok nazwy projektu powinno się podać jego koszt. Metod do głosowania jest wiele. O ile sama idea budżetu obywatelskiego jest prosta, o tyle proces jego przeprowadzania jest dosyć skomplikowany i wymaga spełnienia kilku podstawowych założeń. Czasem pozornie drobne szczegóły mogą zaważyć na jego mniejszym lub większym powodzeniu.

7. Korzyści i zagrożenia

Wprowadzenie budżetu partycypacyjnego przynosi korzyści zarówno mieszkańcom, organizacjom pozarządowym, lokalnym władzom samorządowym, jak i sektorowi prywatnemu. Do głównych efektów wprowadzenia budżetu partycypacyjnego możemy zaliczyć:

- efekty polityczne – wprowadzenie tego mechanizmu przez władze miasta (gminy) powoduje ponad 10% wzrost prawdopodobieństwa ponownego wyboru na burmistrza w następnych wyborach, sprzyja legitymizacji władzy, znacznie podnosi poziom zaufania mieszkańców do władz samorządowych, promuje ideę dobrego rządzenia,
- efekty ekonomiczne – implementacja sprzyja zmianie alokacji środków budżetowych w kierunku inwestycji przyczyniających się do poprawy warunków życia w najbiedniejszych częściach miasta oraz biedniejszych grup społecznych,
- efekty społeczne – dzięki uczestnictwu w tym procesie mieszkańcy zmieniają postrzeganie swojej roli w procesie decyzyjnym oraz zaczynają dostrzegać swoje własne interesy, chętniej włączają się w działania organizacji społecznych, co sprzyja budowie społecznej zgody i promocji przejrzystości działania władz oraz podnosi spójność społeczną,
- efekty edukacyjne – mieszkańcy pozyskują przystępną wiedzę na temat budżetu, samego mechanizmu partycypacyjnego, funkcjonowania władzy lokalnej oraz struktury alokacji pieniędzy pochodzących z ich podatków.

Na podstawie doświadczeń międzynarodowych oraz kilku przykładów polskich miast można wskazać następujące bariery w realizacji projektu:

- Konieczność zapewnienia powszechnego udziału społeczności lokalnej lub regionalnej.
- Realizacja budżetu partycypacyjnego wymaga zaangażowania lokalnych polityków, urzędników samorządowych oraz społeczności lokalnej/regionalnej.
- Obawa polityków przed utratą wpływu na kształt budżetu.
- Konieczność przygotowania planu uchwalania budżetu gminy z większym wyprzedzeniem niż robiono to w przypadku „tradycyjnego” budżetu.
- Rosnące oczekiwania społeczności lokalnej, które mogą być trudne do zrealizowania na poziomie władz lokalnych.

8. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza stanu rozwoju oraz procesu wdrażania budżetów partycypacyjnych na świecie i w Polsce pozwala wskazać zalety stosowania tej inicjatywy, której popularność w naszym kraju w ostatnich latach rośnie. Do najważniejszych zalet stosowania można zaliczyć: lepsze gospodarowanie gminnym budżetem, przejrzystość, integracja społeczności lokalnej, większa identyfikacja mieszkańców z miejscem zamieszkania, edukacja mieszkańców.

Rosnąca popularność budżetów partycypacyjnych w Polsce nasuwa refleksję, że wiele samorządów interesuje się tym instrumentem nie ze względu na jego skuteczność w przyznawaniu nowych praw i propagowaniu autentycznej zmiany w polityce miejskiej, ale że pod szyldem budżetu obywatelskiego realizuje się różne procesy konsultacyjne, które nie są pełnoprawną formą demokracji bezpośredniej i nie mają nic wspólnego z rzeczywistą partycypacją mieszkańców w decydowaniu o mieście. Należy więc odróżnić ustalanie budżetu od konsultacji. Brak jednoznacznego umocowania ustawowego dla budżetu obywatelskiego powoduje wiele problemów natury prawnej, w związku z tym należy również rozwiązać dylematy prawne. By utrzymać zaufanie mieszkańców, budżet obywatelski powinien być również czytelny i zrozumiały dla mieszkańców oraz powinni oni wiedzieć, czy uczestniczą w konsultacjach czy w podejmowaniu decyzji.

Bibliografia

1. Abers R.: Porto Alegre and the participatory budget: Civic education, politics and the possibilities for replication. Dokument przygotowany dla Carold Institute, projekt „Building Local and Global Democracy” (2004-2006), www.carold.ca.
2. Bandarzewski K.: Ekspertyza dotycząca aktualnych podstaw prawnych i zmian niezbędnych dla rozwoju budżetów partycypacyjnych na poziomie lokalnym w Polsce. Fundacja im. Stefana Batorego – Program Masz Głos, Masz Wybór, Warszawa 2013.
3. Gerwin M., Grabkowska M.: Budżet obywatelski, [w:] Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej, s. Przewodniki Krytyki Politycznej. Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012, s. 100.
4. Kęłowski W.: Budżet partycypacyjny. Ewaluacja. Instytut Obywatelski. Warszawa 2014.
5. Kęłowski W.: Budżet partycypacyjny. Krótka instrukcja obsługi. Instytut Obywatelski. Warszawa 2013.
6. Kraszewski D., Mojkowski K.: Budżet obywatelski w Polsce. Fundacja im. St. Batorego, Warszawa 2014.
7. Rozmowa z Dariuszem Kraszewskim ze Stowarzyszenia Liderów Lokalnych Grup Obywatelskich w Serwisie Samorządowym PAP.
8. Shah A.: Participatory Budgeting. World Bank, Washington 2007.
9. Stokłuska E.: Opis przykładu partycypacji – budżet obywatelski w Sopocie. Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia.
10. Wampler B.: A Guide to Participatory Budgeting, Porto Allegre 2000.
11. Warszawa bada budżet obywatelski. Rzeczpospolita, 2012.10.20.

Strony internetowe

12. <http://funduszesoleckie.pl>,
13. <https://mac.gov.pl/>,
14. www.maszglos.pl,
15. www.participatorybudgeting.org,
16. www.partycypacjaobywatelska.pl,
17. www.pbnetwork.org.uk; sllgo.pl/files/budzet_partycypacyjny_w_europie_avt9.pdf.

Abstract

In Poland the participatory budgeting, commonly referred to as "civic", is a decision-making process, in which town inhabitants co-create the budget and decide about the distribution of public funds.

The implementation of participatory budgeting results in benefits for inhabitants, non-governmental organization, local municipalities and the private sector. The main effects of the participatory budgeting implementation are political, economic, social and educational.

The undertaken analysis of the participatory budgets implementation in Poland and other countries indicates advantages of this initiative, which is more and more popular and was developed within recent years. The most important advantages of its implementation are: better management of the municipal budget, transparency, community integration, higher level of inhabitants' identification with the place of residence, better education.

The growing popularity of participatory budgets in Poland suggests that many local governments are interested in this instrument, because not only of its effectiveness in granting new rights and the promotion of authentic urban policy changes but also of various consultative processes within civil budget performing which is not a fully-fledged form of democracy and a direct effective participation of residents in deciding about city affairs. And therefore, determining the budget should be distinguished from consultation processes. There are no explicit legal regulations for civic budgeting and it results in a number of legal problems which should be solved as legal dilemmas. To maintain the residents' trust, the civil budget should also be clear and understandable to citizens which should be aware if they are involved in consultation processes or in decision-making processes.